

Zeyyat Selimoğlu (31 Mart 1922, İstanbul - 1 Temmuz 2000, İstanbul)

Yazar ve çevirmen. Alman Lisesi'ni, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. "Rize'nin Köylerinden" başlıklı yazısı ile *Cumhuriyet* gazetesinin 1949-50 Yunus Nadi Armağanı'nı kazanınca edebiyat dünyasına ilk adımını attı. *Koca Denizde İki Nokta* adlı oyununa 1970 TRT Sanat Ödülleri Yarışması'nda Başarı Ödülü verildi. *Diređin Tepesinde Bir Adam* ile Sait Faik Hikâye Armağanı'nı (1970), *Koca Denizde İki Nokta* ile Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü'nü (1973), *Derin Dondurucu İçin Öykü* ile Haldun Taner Öykü Ödülü'nü (1994) kazandı.

Tutkunun Köşeleri adlı bir romanı ve çok sayıda öykü kitabı vardır.

Zeyyat Selimoğlu'nun Almancadan yaptığı *Sayın Başkan* çevirisi ilk olarak 1967 yılında (Cem Yayınları) yayınlanmıştır. Eserin, 1974'te (Cem) ve 1984'te (Can) yeni basımları yapılmıştır.

Yordam Edebiyat'ta
Miguel Angel Asturias Yapıtları

Sayın Başkan

Türkçesi: Zeyat Selimoğlu



Guatemala Efsaneleri

Türkçesi: Tahir Alangu



Kasırga

Türkçesi: Leylâ Gürsel



Yeşil Papa

Türkçesi: Cemal Süreya



Gözleri Açık Gidenler

Türkçesi: Erdoğan Tokatlı



Guatemala'da Hafta Tatili

Türkçesi: Leylâ Gürsel

MIGUEL ANGEL ASTURIAS

SAYIN BAŞKAN



ROMAN



TÜRKÇESİ

ZEYYAT SELİMOĞLU



yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 1 • **Sayın Başkan** • Miguel Angel Asturias
ISBN 978-605-172-147-7 • *Türkçesi*: Zeyyat Selimoğlu • *Düzeltilme*: Cemre Cemri
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner
Birinci Basım: Haziran 2016 • *İkinci Basım*: Şubat 2020 • *Üçüncü Basım*: Temmuz 2022
© Miguel Angel Asturias, 1946 - Miguel Angel Asturias mirasçıları; © Yordam Kitap, 2016
(Bu kitabın telif hakları Agencia Literaria Carmen Balcells, S.A. aracılığıyla alınmıştır)

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cađalođlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: **Pasifik Ofset** (Sertifika No: 44451)
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İstanbul
Tel: 0212 412 17 77



SAYIN BAŞKAN



ROMAN



MIGUEL ANGEL ASTURIAS



Tahir Alangu

Dünyanın İspanyolca konuşan bölümünün en büyük roman-cısı, yazar olarak da en büyük savaşıcı Miguel Angel Asturias, ilk olarak iki eseri ile geçen yıl karşımıza çıkmıştı, yakında da üç romanı ve bir hikâye kitabı yayımlanacak.

M. A. Asturias, Guatemala'nın Ciudad kasabasında 9 Ekim 1899 tarihinde dünyaya geliyor. Bu hesaba göre, bu yıl 68 yaşına ulaşmış bulunuyor.* Guatemala'nın San Carlos Üniversitesi'nde hukuk okuyor. "Yerlilerin Sosyal Problemleri" adındaki tezi ile devlet hukuk sınavını veriyor (1923).

Bundan sonra da öğretimini tamamlamak için Avrupa'ya geliyor. Londra ve Paris'te uzun süre kalıyor. Sorbon'da okuyor. Geliş o geliş. Ara sıra, bir iki yıllığına yurduna dönüyor, bazı yüksek mevkilere getiriliyorsa da, ömrünün çoğunluğunu Paris'te ve sürgünde geçiriyor. Yeni düşünceli ve yurtsever öncüler işbaşı-na gelince, Asturias, Paris büyükelçisidir. Faşist cuntacıların bir askerî darbesinden sonra da sürgündedir. M. A. Asturias halen Guatemala'nın Paris büyükelçisidir. Kendi ifadesine göre, İspanyolca konuşulan bölgelerde ne zaman kendi kitapları toplanır ve yasaklanırsa, bu hareket bir faşist idarenin öncüsü ve habercisi sayılırmış. Yazar, denemeleriyle bu gerçeğe ulaşmış. Reynaud yönetiminde Orta Amerika din ve kültürünü araştıran Asturias, ilk

* Bu önsözün yazıldığı 1967 yılı için geçerli bilgi. Asturias, 9 Haziran 1974'te ölmüştür. -Yordam Edebiyat

eserini *Religiones y mitos de la America indigena* (Amerika Yerlilerinin Dinleri ve Mitolojileri, 1923-1926) adıyla verdi. Bilimsel değeri bir yana, Asturias'ın bundan sonraki eserlerinin ve anlatım tekniğinin temelini bu eserinde bulmaktayız. Bu büyük folklor araştırması, onun eserlerindeki dil ve hayatı belirlemede kullandığı malzemeyi ortaya koyuyordu.

M. A. Asturias'ın hayatı ve yazarlığının bir yanı, kendi halkının iki büyük kaynağa dayanan kültürü "İspanyol-Maya" ise, ötekisi de yurdunun dış sömürücülerine, dünyaca ün kazanmış Kuzey Amerikalı kumpanyalara, yabancılara satılmış yerli politikacılara açtığı savaştır. Büyük bir yazar ve sanatçı, ama örneklerine ancak İspanyol soylularında rasladığımız çetin bir milli kurtuluş savaşçısı. Günümüzde "anti-Amerikan" direnmenin en önemli öncülerinden sayılıyor Asturias. Bir gerilla değil, bir politikacı da değil ama yurtsever ve namuslu bir yazar var karşımızda. Daha doğrusu onun hayatının bu iki yanı birbiri içinde erimiştir. Zaman zaman memleketini yabancı ülkelerde iki anlamda temsil etmek fırsatını buldu: Bunlardan ilki Juan Jose Arevalo'nun cumhurbaşkanlığı sırasında, yurdunu, Meksika, Arjantin, Fransa ve El-Salvador'da diplomat olarak temsil etmesidir. Castillo Armas ihtilalinin başarısından sonra da bu görevinden ayrılıyor (1955). Sonra tekrar arkadaşları iktidara geliyor. Ve Latin Amerika dünyasından yabancı pençesi çekilene kadar, M. A. Asturias'ın yazar olarak savaşı böylece sürüp gideceğe benzer.

Onun kendi ülkesini dünyada temsil etmesinin ikinci yolu da, ta başından beri aralıksız sürüp gidiyor. Kendi yurdunun sorunlarını, özgürlük yolunda direnmelerini, bir türlü sona erdirilemeyen milli kurtuluş çabalarını, kültürünün derinliğini bütün dünyaya yayan, birçok dillere çevrilen romanları ile bugün dünyanın önde gelen birkaç romancısı arasında yer alıyor. Nobel Armağanı günümüz dünyasının en başarılı öncü romancısına verilmiş oluyor. Sanatını kendi yurtsever düşünce ve ülkülerine, kendi halkının savunmasına yönelten bir yazar kadar şerefli bir

insan düşünülebilir mi? Bunu başkalarından çok önce bizler an- lar ve beğeniriz.

Bir başka deyimle M. A. Asturias'ın eserlerinde birbirine bağ- lı iki yön açıkça görülmektedir: kendi yurdunun sosyal-politik sorunlarına bağlı oluşu, kökünü halk sanat ve kültürünün gur kaynaklarından alan güçlü bir sanat çabası.

Onun ilk edebiyat eseri, *Guatemala Efsaneleri (Leyendas de Guatemala, 1930)*, 1923-1926 arasında hazırladığı doktora tezine dayanıyor. Bilimsel malzemeyi sanat yoluna başarı ile aktarıyor. Onun, bundan sonraki bütün eserlerinde hep bu bilim derleme- lerine, halk kültürünü, memleketinin insanlarını derinden ta- nımaya dayanan bir temel bulunacaktır. Bu eserinde kaybolmuş büyük Maya kültürünün hayata yansıyan, sözlü gelenekte sürüp gelen yüksek anlatım gücünü keşfediyor. Asturias, ilk adımlarını bilim yolunda atmakla birlikte, bu kaybolmuş eski yerli kültürü- nü titiz bir bilimsel davranışla değil, kendi soyunun büyük bir hayranlıkla bağlandığı dünyasına yaklaşma aracı olarak ele alı- yor. Guatemala halkının bugünkü hayatında eski büyük kültürü; mitolojinin kalıntılarıyla, gündelik yaşantılarla karışıyor. Guate- mala insanını anlamak için bu köklere inmek, dışarıdan bakan- larca anlaşılmasanılan davranışlarını ve zihniyetlerini kavra- mak için, o büyük kültürünün etkilerini araştırmak ve anlamak gerekliydi. Asturias'ın eserlerinde iç içe geçen bu iki dünya, yani bugünün emperyalist-sömürgeci şartlarının getirdiği çatışma- larla, eski kültürün ruhların derinliklerine çökmüş kalıntıları, onun yurdunun gerçek yüzü olarak belirleniyor.

Fransa'da ilk sürgünlüğü sırasında, M. A. Asturias, şiirleri ve hikâyeleri yanında, ülkesindeki diktatör Estrada Cabrera'yı taş- layan ünlü bir roman yazdı: *Sayın Başkan (El Senore Presiden- te, 1946)*. Gerçi ilk eseri olan *Guatemala Efsaneleri* ile daha önce dikkati çekmişti, ama romancı olarak geniş çevrelere ününü ya- yan ilk eseri *Sayın Başkan* oldu.

Bu romanın peşinden *Mısır Adamları (Hombres de maiz, 1949)* geldi. Burada eski Maya dünyası kalıntılarının bugünün

Guatemala halkının dünyası ile nasıl kaynaştığı gösteriliyordu. Eski mitolojinin, Hristiyanlığın ve Anglosakson materyalizminin baskıları altında, *indios*'ların içlerinde nasıl yaşayıp bir direnme aracı olarak sürüp gittiği tasvir ediliyor. Orta Amerika'nın insanları yalnız yabancılar tarafından sömürülüyor, azgın tabiat güçleri ve tropikal sıcak ve hastalıklar da onların karşısındadır. Yalnız hastalıklar, açlık, ezici hayat şartları altında değil, metafizik şüpheler altında da kıvrınmaktadırlar. Seksüel hayat bile onlar için bir korku, dehşet ve ıstırap konusudur. Çünkü büyücüler "maiceros"ları (mısır ekip biçen adamları) zürriyetsizliğe uğrattıyorlar. İnsanoğlu bu bölgede o kadar uzun süredir eksiklidir ki, ne tabiatla ne de kadın ve hayatla dengeli bir anlaşma kurabilmektedir. Büyülü güçlere bağlı görüntüler o kadar sık kendini gösteriyor ki, bunları birer gerçek olarak kabul etmek ve yaşama düzenlerine bağlamak zorundadırlar. Bu ülke insanları, *indios*'ların mitolojilerine göre, mısır tanelerinden yaratılmışlardır. Bundan dolayıdır ki, onlara "maiceros" diyorlar. Bunlar kolaylıkla büyülenerek taşa ya da hayvanlara dönüyorlar. Orta Amerika Kızılderililerinin çok garip eski şeytan inançları düzenine bağlı büyücülük dünyaları ile yarı putperest bir hayat süren Maya Yerlilerinin ezilmiş hayatlarıdır bu...

Büyük kazike (kabile şefi) Gaspar İlom, kabilesini *maiceros*'larla mücadeleye çağırır. Çünkü hükümet tarafından toplanıp getirilen *maiceros*'lar, ormanları yakmakta, toprakları büyük mısır tarlaları hâline getirmektedirler. Burada yetiştirilecek mısırla büyük ölçüde ticaret yapılacaktır. Hâlbuki *indios*'ların inançlarına göre mısır ancak kutsal bir yiyecek olarak öpülüp başa konulur ve gıda olarak kullanılabilir. Kim bu mısırları başka amaçlara göre kullanırsa (ispirto çıkarmak gibi) kutsal bitkinin şerefini lekelemiş olur, gizli büyülerin cezasına çarptırılır. Hükümetin *indios*'ların ayaklanmasına karşı yolladığı kuvvetlerin komutanı Albay Godoy, onları bir türlü yenemez. Direnme gitgide yayılıp genişlemektedir. Ama onların şefi Gaspar İlom'u, gizlice, bir yolunu bularak zehirler. Hâlbuki kazike İlom, yüce

tabiat güçlerinin himayesindedir, yenilmez bir gücü vardır. İlom bu zehri tanır, ama kendi adamlarının yakalandıkları yerde barbarca öldürdüklerini görünce, bilerek zehri içer. Albay Godoy da günün birinde esrarlı bir şekilde ölür.

Bundan sonra da savaş sonunun kargaşalıkları anlatılmaktadır. Savaşa karışan kadın ve erkeklerin ölümleri başlar. Kiminin karısı uçurum kenarında taş kesilir, kiminin karısı ise kocasından kaçır, derin kuyulara düşer. Kocalar karılarını bulmak için uzun yolculuklara çıkarlar. Burada *indios*'larda kadının ezilişi kadar törelere göre yargılanışı ve cezalandırılışı, bir yandan da kadın denilen yaratığın demonlara karışmış bir varlık olarak hayatta aldığı karışık yer anlatılmaktadır.

Asturias'ın daha sonraki eserleri, bir başka, bilinçli, daha vurucu ve savaşçı bir yön alıyor. Orta Amerika ülkelerini kısıvrak bağlayan emperyalist sorunlar ve güçler (ABD sömürücülüğü, United Fruit gibi büyük tröstler) üzerinde ısrarla duran büyük bir roman trilojisi yazıyor: *Kasırğa* (*Vientofuerte*, 1950), *Yeşil Papa* (*Papa Verde*, 1954), *Gözleri Açık Gidenler* (*Los Ojos de los Enterrados*, 1960).

Bu trilojinin ilk romanı *Kasırğa*'da, büyük bir Amerikan tröstünün bakir ormanları sökerek açtığı büyük muz tarlalarında çalışan işçilerin, sıcak, hastalık, kötü yaşama şartları altında ezilişleri, küçük toprak sahiplerinin kumpanya karşısındaki direnmeleri, yönetici beyazların kadınlara saldırıları, başkentteki asker ve sivil idarecilerin satılmışlıkları, halkın içten içe homurdanışı anlatılmaktadır. Küçük toprak sahiplerini örgütleyen bir Amerikalı karı koca, büyük patronlara karşı kavga ve direnme hareketlerinde öncülük eder. "Yeşil Papa", ta uzaklardan, Şikago'dan binlerce insanın hayatına hükmetmektedir. Tropikal hastalıklar, çürütücü hava, ağır çalışmalar, yoksullukla ezilen yerli halkla onları sömüren yabancılar, çatışmalarının en kızgın yerinde amansız bir kasırganın kurbanı olurlar. Kasırğa, burada toplum çatışmalarının, halktan yana olan o esrarlı tabiat güçleri karşısındaki aczini ve küçüklüğünü anlatırken, bir yandan da yabancıya

karşı çıkacak büyük bir yerli direnişin sembolü olarak kullanılıyor. Asturias'ın diğer kitaplarında görüldüğü gibi, bu kitabında da, yalın ve vurucu gerçekler, batıl yerli inançlar, hayal ve mizah garip bir düzenle iç içe girmiştir. Hayatın ezici sahneleri, tabiatın insafsız sertliğini anlatan tasvirler, insanoğlunu bu şartlar altında belirlemeler, eserin en güçlü yanlarıdır.

Trilojinin ikinci romanı *Yeşil Papa*'da, Geo Maker Thompson adında, Şikago'daki büyük tröst başkanı anlatılıyor. Bu adam, kendini birinci romanın sonlarında belli etmekteydi. Bu romanda ise soylu ve gururlu İspanyol ve *indios*'ların, ülkenin eski sahiplerinin çocukları karşısında, Anglosakson sömürücü emperyalist tipinin barbar ve insafsızca sertliğini temsil etmektedir. Vicdan ve beşeri ahlaktan yoksun oluşu, güçsüz, örgütsüz, saf insanları sömürmekteki dehası sayesinde büyük bir servet toplamıştır. Toprakları çaresizliklerinden ya da zorla ellerinden alınmış köylüler, birleştirilerek büyük muz tarlaları hâline getirilen kendi eski arazileri üzerinde çalıştırılır. *Kasırğa*'da, "Yeşil Papa"ya karşı direnmeye yeltenen kimselerdir bunlar. Muz hevenklerini tarlalardan vagonlara, vagonlardan gemilere, yük hayvanları gibi sırtlarında taşırlar. Burada "Yeşil Papa"nın zalimliği, hükümetteki adamların alçaklığı, köylülerin çetin hayatı anlatılıyor.

Trilojinin üçüncü ve son kitabı *Gözleri Açık Gidenler*, dayanaktan yoksun, başvuracak yerleri olmayan, umutlarını yitirmiş bahtsız insanlar, "Hayatta haksızlığa uğramış ölümlerin gözlerinin açık gideceğine, böyle gömülenlerin gözlerinin ancak büyük ceza günü mahkemesinde kapanacağına" inanmaktadırlar. Tıpkı bizim halkımızın inancına benzer bir inanış, "Yeşil Papa" Maker Thompson'un ekonomik diktatörlüğü, yabancılara satılmış bir zorbanın politik diktatörlüğü ile birleşerek halkı ezen iki katlı baskı düzeni kuruluyor. Bütün ülke merhametsiz bir idare altında boğulmaktadır. Başkaldırma düşüncesi, devrimci Juan Pablo Mandragon aracılığıyla kafalara yerleşmeye başlıyor. Anadan doğma bir örgütçü olan Mandragon, suikastlar, silahlı ayaklanmalar düzenler, ama bir türlü başarıya ulaşamaz. Sonunda, çare-

sizliğinden, daha barışçı bir eylemde karar kılar: grev. Düşünceleri kabul ettirmek, taraftar kazanmak için önce en çok ezilmiş, en düşkün işçilerin alın yazılarını paylaşır, sonra yavaş yavaş üniversite öğrencilerini, öğretim kadrosunu, memurları, askerleri, din adamlarını, demiryolu işçilerini, zanaat sahiplerini, zafere ulaşacak davasına inandırır.

Renkler, düşler, gerçekler ve güzellikler, dehşet ve korkularla dolup taşan bu kitapta, yazar, hayatın en çirkef yanlarından en şirilisine kadar bütün görünüşlerini, insancıl duyguların en iğrencinden en coşkununa kadar bütün çeşitlerini bir araya getirir.

Bu triloji dışında kalmakla birlikte, Asturias'ın öteki eserleri de Guatemala halkının toplumsal sorunlarını anlatmayı sürdürmektedir. Daha savaştı eserlere yöneldiği görülmektedir. Hikâyelerini derleyen *Guatemala'da Hafta Tatili* (1958) bunlardan biridir. Yazarın "anti-Amerikan" saldırıları öteki eserlerinden çok bu kitabında kendini gösterir. M. A. Asturias, bu eserini, başka hiçbir eserinde görülmeyen acılı bir içtenlikle memleketine şöyle sunuyor:

Kahraman öğrencilerinin,
Ezilen köylülerinin,
Harcanan işçilerinin,
Savaşan halkının kanında yaşayan
Yurdum,
Guatemala'ya.

Bu çok sert saldırı hikâyeleri, Guatemala darbeleri ve ihtilallerinden derleme unsurlarla işlenmiş dokümanlar karakteri taşıyor. Komünizmle Mücadele Dernekleri, mezarları kendilerine kazdırılarak öldürülen sendikal işçiler, halkı kırıp geçiren ücretli satılmış askerler, silahsız insanların inatçı direnişleri, iftira kampanyaları, kitle hâlinde tevkifler, sorgusuz sualsiz gruplar hâlinde kurşuna dizmeler, M. A. Asturias'ın bu en dramatik eserinin acıklı muhtevasını veriyor. Denilebilir ki, bu eserinde Asturias, diğer eserlerindeki kılı kırk yaran sanatçı yanını bırak-

mış, artık çıplak, en tesirli bir röportaj gerçekçiliğine yönelmiş durumda. M. A. Asturias'ın, üzerinde en çok söz edilen bu eseri bütün kitapları içinde en vurucusu, en etkileyicisidir.

Bütün bu anlatılandan çıkan sonuç şu: M. A. Asturias'ın eserlerinin kaynağı kendi milletinin halk kültürü ve milli kuruluş sorunlarıdır. Bu kültür ve bu çatışmalı hayatın tasvirini iç içe yürütürken, sömürücülere ve onların zalim ortaklarına karşı açtığı savaşı da aynı yörüngede ısrarla yürütüyor. Ona Nobel Armağanı'nı verenler yalnız eserlerini değil, bu namuslu davranışını da mükâfatlandırdılar. Büyük yazar eserlerini birbiri peşine vermekte devam ediyor. *Mulata de Tal* (Halis bir Melez, 1963) ve *Alhajadito* (Dilencinin Bataklığı, 1966) adlı iki romanından sonra yeni bir efsaneler kitabı ile şiir kitaplarını da geçen yıl içinde verdi.

M. A. Asturias, ele aldığı temalara ve yurdunun gerçeklerine uygun düşen canlı, Avrupa roman geleneğini aşan bir anlatım tekniğine de ulaşmıştır. Dünya romanında başka öncüleri de olan bu yeni ve güçlü roman anlayışında, gündelik gerçekleri olağanüstü bir söz gücü ve canlı bir lirizmle, iklimin, tropikal bitkilerin, eski inançların, büyücülüğün, geleneklerin, kültür çatışmalarının, iktisadi savaşların birleşerek ortaya koyduğu, okuyanları sarsan bir etkileme gücü var.

Samatya, 26 Ekim 1967

SUNUŞ



Miguel Angel Asturias

Benim romanlarımda her zaman bir siyasal protesto temi vardır. Güney Amerikalı diktatör prototipini çizdiğim *Sayın Başkan* romanımı ele alalım. Orada çizilen, bütün Latin Amerika ülkelerinde rastlanan diktatör tipidir. Bu, Hitler'ler, Mussolini'ler gibi reklam düşkünü olmayan, aksine loşluğu seven, ortalarda görünmeyen bir diktatördür. Halk onu hiç görmez ama tıpkı doğa güçleri gibi acımasız varlığını her zaman üzerinde hisseder. Daha çocukluğum sıralarında, diktatörün adından, o da evlerin en kuytu köşelerinde, ancak alçak sesle söz edilirdi. Bu tip başkanlar elle tutulur hiçbir şey bırakmamışlardır. Aksine, ülkelerini yoksullaştırmışlar, öksüzleştirmişlerdir. Bu koşullar altında yazara tek yol kalıyordu: Tepki. Bu yol da onu kaçınılmaz biçimde ya sürgüne ya da hapse götürüyordu. Ben her iki cezaı da tattım. Dahası yurtsuz kaldım. 1954'ten 1959'a kadar kimlik belgem yoktu. O sıralarda hukuk fakültesi dekanı olan bugünkü başkanımızın didini çırpınması sonunda Guatemala pasaportumu alabildim. Böyledir... Latin Amerika yalnızca folklordan oluşan bir gerçek değildir.

Latin Amerika'daki kargaşa, birinin çözümü ötekinden güç binlerce sorunla karşı karşıya oluşundandır. Örnek olarak önce çocuk ölümü ve eğitimsizlik sorunlarını verebilirim. Böyle olunca bizde romanın da siyasal ve toplumsal gelişmeler içinde halkın hayatını izlemesi doğaldır. Edebiyatımız bu yüzden pitoresk

olmaktan çıkmıştır ve yine bu yüzden dünya bize ilgi duymaya başlamıştır.

Benim tehlikeli kitaplar yazdığım söyleniyor. Onu bilemem. Ama öyleyse, romanlarımdan en tehlikelisinin *Sayın Başkan* olduğunu söyleyebilirim. Güney Amerika ülkelerinde ne zaman bir devrim ya da darbe havası esse, kitapçı vitrinlerinden ilk kaldırılan kitap *Sayın Başkan* olur. Onun için bu romanı Güney Amerika'da siyasal bir barometreye benzetirler.*

* Asturias'ın bu konuşması 11 Ağustos 1966'da yayımlanan bir röportajdan alınmıştır.



BİRİNCİ BÖLÜM



21, 22 VE 23 NİSAN



TANRI'NIN KAPISI ÖNÜNDE



PARLASANA mavi ateş, müthiş şeytan... Kulaklar henüz akşamın çan sesleriyle uğulduyordu; ışığın karanlık, karanlığın ışık içindeki iki katlı hoşnutsuzluğu. Parlasana, mavi ateş, müthiş şeytan, kokmuşlar, çürümüşler üzerinde parlasana... Parlasana, parlasana, mavi ateş... mavi mavi... parlasana... parlasana... parlasana, mavi ateş... mavi mavi, parlasana.

Buz kesmiş katedralin gölgesinde yitip giden dilenciler, pazaryerindeki meyhanelerin arasından Plaza de Armas'a doğru yavaş yavaş, tek başına gerilerde kalan kentten denizler kadar uzak caddeleri boyunca sürükleniyorlardı.

Gece indi mi dilenciler de yıldızlar gibi, Tanrı'nın Kapısı önünde uyumak için bir araya gelirdi. Yalnızca yoksulluğu onları birbirine bağlayan. İçlerinden birkaçı ötekileri aşağılıyor, kavga arayan düşmanlar gibi kin ve öfkeyle dış gıcırdatarak birbirlerini horluyorlardı. Sık sık biri ötekinin böğrüne vuruyor, dalaşıp yerlerde yuvarlanıyor, tükürüp öfkeyle birbirlerini ısıyorlardı. Bu itilmiş ve atılmışlar topluluğunun ne başlarını koyacak bir yastığı ne de güvenliği vardı. Soyunmaksızın teker teker yere uzanıyor, hırsızlar gibi, başları servetlerinin üzerinde uyuyorlardı: et artıkları, eskimiş kundurular, mum izmaritleri, gazete kâğıtlarına sarılı bir avuç haşlanmış pirinç, portakal ve kuruyemiş.

Kapının önündeki basamaklarda, yüzleri duvara dönük, paralarını saydıkları, sahte olup olmadıklarını anlamak için nikel

bozuklukları dişlerinin arasında sıkıştırdıkları, kendi kendilerine konuştukları, yiyecek ve savaş stoklarını gözden geçirdikleri görülüyordu. Sırtlarında harmaniyeleri, taşlarla silahlanmış halde caddelerden savaşı edasıyla geçerken, kuru ekmeğin artıklarını da gizli gizli gövdeye indiriyorlardı.

Kendi aralarında birbirlerine yardımcı oldukları duyulmuş, görülüş şey değildi; bütün dilenciler gibi hasistiler; ellerindeki artıklar üzerine titiyor, dert ortaklarına bir şey vermektense köpeklere vermeyi yeğ tutuyorlardı.

Yemek yedikten sonra, paraları bellerindeki kuşağa yedi düğümlü bir mendille bağlı, yere uzanıyor, kendilerini aç domuzlar, sıksa kadınlar, güçsüz düşmüş köpekler ve araba tekerlekleriyle dolu, canlı, yaşlı ve soluk kesen düşlere kaptırıyorlardı. Bu düşlerde buz gibi bir gecenin soluk ay ışığı altında ölümler için ayın yapmak üzere katedrale doğru yürüyen papaz hayaletleri de oluyordu. Bazen onları düşlerinin en güzel yerinde, kendini Plaza de Armas'ta yitip gitmiş hisseden bir aptalın haykırmaları ya da düşünde kendini kasap çengelinde sineklerle kaplı et gibi gören bir körün iniltisi uyandırıyor. Bazen politik bir tutukluyu sürükleyen ve gözyaşlarının ıslattığı mendilleriyle kan izlerini silmek için ardından kadınların yürüdüğü bir bekçinin adımları... Bazen de uyuz bir ihtiyarın horultusu ya da karnında bir çocuk hissettiği için korkudan ağlayan sağır dilsizin soluğu. Ama Aptal'ın haykırmaları en dertlisiydi; gökleri yırtıyordu. Bu, ruhun derinliklerinden gelen, artık insansı hiçbir tarafı kalmamış uzun bir haykırmaydı.

Pazar günleri bu garip topluluğa uykusunda ağlayıp çocuk gibi anasını çağıran bir ayyaş da katılıyordu. Ayyaşın ağzından aynı zamanda hem lanetleme hem de yakınma anlamında çıkan "anne" sözcüğünü duyan Aptal, yattığı yerden doğruluyor, Kapı'nın bir ucundan öbür ucuna bakıp yoldaşlarını haykırmalarıyla uyandırıyor, korkudan ağlayıp ayyaşın ulumalarına katılıyordu.

Köpekler havlıyor, sesler duyuluyordu ve en fazla öfkelenenler ayağa kalkıp ortalığı sindirmeyi denerken büsbütün gürültü ediyorlardı. “Rahat durun, yoksa polis gelir ha!..” Nerede... Polis onlara yaklaşmak bile istemiyordu. Hiçbirinde yeteri kadar para yoktu ceza ödemek için. Aptal’ın haykırmaları, atlayıp sıçramaları arasında Patahueca, “Yaşasın Fransa!” diye bağırıyordu; bütün hafta süresince bazen ayyaş gibi sesler çıkaran bu topal, aşagılık herif yüzünden olan olmuş, Aptal, bütün dilencilerin alay konusu haline gelmişti. Patahueca ayyaşı taklit ediyor ve uyurken ölüden farksız olan Pelele –Aptal’ın takma adıydı bu– her haykırışta yeniden canlanıyordu; bu arada onu yarı delirmiş görüp kaba kaba konuşan, tiz kahkahalar atan şu paçavralarla örtülü bohçalara aldırıldığı bile yoktu. Yoldaşlarının korkunç suratları üstünden uzaklara bakarak, hiçbir şey görmeksizin, hiçbir şey işitmeksizin, hiçbir şey duymaksızın uykuya dalıyordu sonunda. Ne var ki her günün akşamı, uykuya dalsa da Patahueca’nın sesi uyandırıyor onu:

“Anne...”

Düşünde boşlukta yuvarlandığını gören biri gibi, Pelele hemen gözlerini açıyordu; gözbebekleri büyüyor, en derin yerinden yaralanıp, gözyaşları akmaya başlıyordu. Sonra üzerine yorgunluk çökünce yeniden dalıyordu. Yıkılmış, örselenmiş bir vücudu vardı; kırık dökük bilincini bir tiksinti dalgası harekete geçiriyordu.

Daha uykuya dalmamıştı ki bir başka sesle uyandı:

“Anne...”

Yaşlı bir kadının buruşmuş suratıyla, gülererek konuşmayı sürdüren düşmüş bir melezin, Viuda’nın sesiydi bu:

“... Anne, merhametin anası, umudumuz, Tanrı seni korusun, biz düşmüşler, biz itilip atılmışlar sana yalvarıyoruz...”

Aptal gülererek uyandı, çektiği acılar ve açlık onu da güldürüyor gibiydi, ne var ki dilencilerin kahka-kaha-kahaları, havayı iyice dolduran dilenci kahka-kaha-kahalarındaki alay içine işle-

mişti. Bıyıkları sokağın tozuna toprağına bulanmış bir şişgöbek güçlkle soluk almaya çalışıyor, tek gözlünün biri de gülmekten donuna işeyip oğlak gibi, kafasıyla duvara tosluyordu. Körler, böylesi bir kargaşada uyunmaz diyerek kendilerini savunuyor ve Mosco, iki bacağından olmuş bir kör, böyle bir eğlence karılara yaraşır, diye bağırıyordu.

Bir süpürgenin çıkardığı gürültüye ne kadar kulak verilirse körlere de o kadar veriliyordu ama Mosco'ya hiç kulak verildiğı yoktu. Onun boşboğazlığına kim aldırırdı ki... “Ben ki çocukluğumu topçu kışlasında geçirmiş, katırların tepmeleri, subayların tekmeleriyle adam olmuşum, ben ki atlardan biraz bir şey anlamış, bir delikanlıyken laternamı sokaklardan geçirebilmişim... Ben ki gözlerimi bir içki âleminde yitirmişim hiç farkına varmadan, sağ bacağıma ikinci bir içki âleminde bırakmışım ne zamandı bilmeden ve sol bacağıma da üçüncü bir içki âleminde, neredeydi bilmeden, ben ki bir otomobil kazasının kurbanı olarak...”

“Anne” dendiğini duyar duymaz Pelele'nin keçileri kaçırdığını, dilencilerin aracılığıyla bütün bölge halkı öğrenmişti. Sıkıntı içindeki bahtsız, ardından sık sık “anne” diye seslenen halktan kaçmak için, caddelerden, alanlardan, avlulardan, meyhanelerden koşarak geçiyordu. Kimi zaman evlere sığınyor, o zaman da köpeklerle uşaklar ardına düşüyordu. Kiliselerden, dükkânlardan kovuluyor, korkunç yorgunluğuna ya da içlerindeki bütün huzursuzluğa karşın bağışlayın der gibi bakan gözlerine aldırmaksızın, bir an olsun rahat ettirilmiyordu.

Yorgunluğunun karşısında büyük, sonsuzcasına büyük olan bu kent, üzüntüsüne gittikçe dar gelmeye başlamıştı. Korku gecelerini, ardına düşen kalabalığın şu sözlerle yetinemediğı “takip” günleri kovalıyordu: “Pelelito, pazar günü annenle evleneceksin... ihtiyarla... bön herif... sefil herif...” Onu dövüyor, üstünü başını parahıyorlardı. Çocuklar tarafından kovalanınca yoksullar semtine sığınyordu. Ne var ki orada daha da acı bir yazgıyla karşılaşıyor, herkesin yoksulluk kıyılarında yaşadığı o yerlerde sövül-

müşten beter oluyordu. Böyle ürkmüş kaçarken ardından taşlar, fare leşleri, boş konserve kutuları yağıyordu.

O semtlerin birinden geldiği bugünkü gibi bir gün, ayın vakti Tanrı'nın Kapısı'na çıktı; alnı yaralıydı, başında şapka yoktu, alay etmek için arkasına taktıkları bir uçurtma kuyruğunu da sürüklüyordu. Duvarların gölgesi, köpeklerin adımları, ağaçlardan dökülen yapraklar, araçların düzensiz tekerlek takırtıları ödünü patlatıyordu... Akşamın alacakaranlığında Kapı'ya vardığı sırada, yüzleri duvara dönük dilenciler yine paralarını sayıyor, sayıyor, sayıyorlardı. Patahueca, Mosco ile dalaşıyor, sağır dilsiz, nedenini kendine bile açıklayıp anlatamadığı yuvarlak karnını elliyor ve kör, düşünde kasap dükkânındaki sinekli etler gibi bir çengelde sallanıyordu.

Aptal, yarı ölü yere düştü. Kaç gecedir gözüne uyku girmemiş, kaç gündür ayakları dinlenmemişti. Dilenciler susuyor, pirelerden uyuyamayıp ha babam kaşınıyorlardı. Kötü aydınlatılmış alanda bir aşağı bir yukarı dolaşan bekçinin adımlarına dikkatle kulak kabartıyor ya da yakındaki kışlanın pencereleri önünde duran çizgili pelerinlere gömülmüş hayaletlerin, nöbetçilerin, silah şakırtılarını dinliyorlardı. Nöbetçiler bu gece de her geceki gibi tetikteydi; kent dolaylarında oturduğu, sürüyle villası olduğu için nerede bulunduğu bilinmeyen Cumhurbaşkanı'nın güvenliğini sağlamaktaydılar. Başkan'ın nasıl, ne vakit uyuduğu da bilinmiyordu; çünkü anlatılanlara bakılırsa, elinde kırbaç, sürekli telefonun başındaydı ve arkadaşlarının söylediğine göre de hiç uyumuyordu.

Bir gölge yaklaşıyordu. Dilenciler solucan gibi büzüldüler. Asker çizmelerinin gıcirtısına karanlık, belirtisiz, sonsuz gece içindeki uğursuz bir kuşun iniltisi yanıt verdi...

Patahueca gözlerini alabildiğine açtı; havada dünyanın sonu gelmiş gibi bir tehdit kokusu vardı. Patahueca baykuşa:

“Uhu, uhu,” diye seslendi, “tuzun, biberin senin olsun... ben-den sana ne iyilik gelir, ne de kötülük, ne halin varsa gör...”

Mosco başını tuttu. Havada bir deprem öncesinin sıkıntısı vardı. Körler arasındaki Viuda haç çıkardı. Yalnız Pelele'ydi derin bir uykuya dalıp da horlayan.

Gölge olduğu yerde durdu, suratı bir gülümsemeyle kasıldı, parmaklarının ucuna basarak yürüyüp Aptal'a yaklaştı, alay olsun diye bağırdı:

“Anne...”

O kadar. Yükselen bu sesle yattığı yerden fırlayan Pelele, silah kullanmasına zaman bırakmadan parmaklarını gölgenin gözlerine daldırdı, burnunu dişleriyle paraladı, gölge yere cansız düşünceye dek dizleriyle cinsel organlarını ezdi durdu.

Dilenciler gözlerini korkuyla kapadılar, baykuş yeniden kanat çırparak geçti ve Pelele korkunç tutkusunun yaptığından dehşete düşerek sislere batmış sokaklarda yok oldu. Kör bir güç, “Katırlı Adam” diye tanınan Albay Jose Parrales Sonriente'nin canını almıştı.

Gün ağarıyordu.

MOSCO'NUN ÖLÜMÜ



GÜNEŞ, ikinci polis karakolunun ileriye doğru çıkıntı yapan sahanlığını altın bir ışıkla yaldızlıyordu, caddeden geçen birkaç kişi vardı; küçük Protestan kilisesi, birkaç açık kapı, bir de duvarcıların çalıştığı bir tuğla yapı görünüyordu. Karakolda bir öbek yalınayak kadın, tutukluların getirilmesini bekliyordu. Ya hep yağmur altındaymış gibi görünen avluda ya da karanlık koridorlardaki taş sıralarda oturuyorlardı; yiyecek dolu sepetleri etekliklerinin çukuru içinde, açılmış dizlerinin arasındaydı. Çocuklar yanlarından üzüm salkımları gibi sarkmaktaydı; küçükler, sarkık memeleri emiyor, büyükler de açlıklarıyla sepetteki ekmeği tehdit ediyorlardı. Kadınlar birbirlerine hafif sesle nasıl acı çektiklerini anlatıyor, ağlıyor, bu arada başörtülerinin uçlarıyla göz yaşlarını siliyorlardı. Ateşler içindeki yaşlı bir kadın, gözler yaşlı, susuyor, sanki analık acısının daha güçlü olduğunu göstermek istiyordu. İki üç kocamış ağacın ve bütün hafta plastik yakalıklarını tükürükle parlatan bir sıra vurdumduymaz polisin görüldüğü şu loş umut kapısına ve hayatın yoksulluğuna karşı hiçbir çare bulunamıyordu. Kala kala yalnızca Tanrı'nın kudretine sığınmak kalıyordu onlara...

Suratı kıpkırmızı bir polis, Mosco'yu yanlarından sürükleyip götürdü. Onu, Coleigos de los Infantes'in köşesinde yakalayıp bir sirk maymunu gibi arından sürüye sürüye getirmişti. Ne var ki kadınlar bu gülünç olayın farkına varmamışlardı. Tutukluların yemeğini getirmek üzere her an görünecek ve bu arada haber de getirecek gardiyanların yolunu gözlüyorlardı. "Dedi ki... Merak

etmesinler, Şimdi daha iyiyim, dedi... Dedi ki... Dükkan açılır açılmaz biraz ilaç alıp getirsinler, dedi... Yeğeninini yaptığı şeyin aslı olamazmış, dedi. Dedi ki... bir avukat arıyormuş. Bir kenar mahalle avukatıyla görüşüp anlaşsınlar, ötekiler pahalıdır, dedi... Dedi ki... Ben bu işin böyle olmadığını söylemeliymişim, ben söylemeliymişim. Aralarında erkek yokmuş; kıskanmanız yersizmiş, birkaç gün önce o adamlardan birini getirmişler... ama o bir arkadaş bulmuş bile... Diyor ki... Birkaç sülük yollanmalıymış ona, çalışamıyormuş... Aç kalırsanız kutuyu satın, diyor...”

Mosco itilip kakıldıkça, “Kahrolası şeytan,” diye sövüyordu. “Őu bana yaptıklarına bak, sanki yılanız da başımızı ezip öldürmek istiyorlar. Bütün kusurum yoksulluk... Yoksulum ama namusluyum... Bana bakın, sizin çoluk çocuğunuz değilim ben... Kuklanız, ibişiniz de değilim... Bana bunu yapmaya hakkınız yok... Akıllısınız ya, Amerikalılara yaranmak için bizi yallah dilenciler evine değil mi? Eşekliğin daniskası... Kabak da hep bizim başımıza patlar... Hiç değilse biraz hoş tutulsak... Őu her işe burnunu sokan Mr. Nos bir geldi, deliler gibi yorganlara bürünüp tam üç gün aç susuz, pencerelerin dibinde kaldık.”

Dilenciler yakalanır yakalanmaz dapdaracık, karanlık zindana tıkmışlardı; Mosco’yu bir çağanoz gibi geri geri itmişlerdi içeri. Islak kumaş ve tütün kokan gardiyanın dayağından, küfürlerinden sesi kısılan Mosco, zindanın kubbesi altında yeniden güçlenmişti.

“Vay canına, Őu meşe odununa bak hele... Adı sanı batası he-rifler... Tanrı yardımcım olsun...”

Yanıdaki arkadaşları hayvanlar gibi uluyorlardı. Gözleri korkudan yavaş yavaş kurumuştı; çünkü birçoklarının açlıktan, susuzluktan, köpekler gibi sabun yapılmak ve polisler yesin diye kesilmek korkusundan öldükleri yerdeydiler. Sisler içinde, fenerler gibi parıldayan yamyam suratları kımıldıyordu, kaba et büyüklüğünde Őişko yanaklar, çikolatalı salyalar gibi bıyıklar...

Aynı hücrede bir öğrenciyle bir kilise memuru da vardı.

“Yanılmıyorsam siz benden önce buradaydınız; siz, sonra da ben, öyle değil mi?”

Öğrenci, bir şey söylemiş olmak, boğazını sıkkan korkudan kurtulmak için konuşuyordu.

“Evet, sanırım öyle...” diye yanıt veren kilise memuru, karanlıkta kendisiyle konuşan yüzü arıyordu.

“Buraya neden geldiniz diye soracaktım.”

“Politik nedenlerden dolayı diyorlar...”

Kendini zorlayarak kekeleyen öğrenci, tepeden tırnağa ürpermişti:

“Ben de...”

Dilenciler çevrelerindeki heybelerini yokluyorlardı; şefin bürosunda her şeylerini, ceplerini bile boşaltmışlardı. Hücreye bir kibrit çöpü bile sokamamışlar diye ellerinde ne var ne yok almışlardı. Yönetmelik çok sıkıydı.

“Peki, davanız?” diye sürdürdü öğrenci.

“Kestirebileceğiniz gibi devam falan yok; yukarıdan gelen bir emir...”

Konuşuyor, bir yandan da bitlerini ezmek için sırtını sert duvara sürtüyordu.

“Yoksa siz...”

“Hayır, hiçbir şey...” diye sözünü kesti kilise memuru, “hiçbir şey değildim.”

Bu sırada, bir başka dilenci içeri atılırken kapı rezeleri kırılırcasına çatırdadı.

“Yaşasın Fransa!” diye bağırды Patahuca içeri girerken.

“Beni tutuklamalarının nedeni...” diye açıkladı kilise memuru.

“Yaşasın Fransa!”

“... yanlışlıkla işlediğim bir suç. Bir düşünün hele: Çalıştığım kilisenin kapısından kiliseye ilişkin bir ilanı kaldırayım derken yanlışlıkla Başkan'ın anasının doğum gününü bildiren ilanı kaldırmışım.”

“Nasıl öğrenildi bu?”

Öğrenci fısıldarken kilise memuru parmak uçlarıyla gözyaşlarını siliyordu.

“Bilmem ki... Benim uğursuzluğum herhalde. Kesin olan şu ki, beni hemen yakalayıp polis müdürünün bürosuna sürüklediler, o da birkaç tokat vurup beni bu hapishaneye atmalarını emretti. Bana haber falan iletilmemesini, ihtilalci olduğumu söyledi.”

Zindandan kimbilir ne zaman çıkarılacaklardı, belki de gece yarısı... Suratı safran sarısı ve kırışık, kalın dudaklarının üzerindeki bıyığı bakımsız, küt burunlu, gözleri içerlek, küçük rütbeli bir adam, “Bunun için politik suçların bağışlanması gerekli,” demişti onlara. Sonra da, geçen gece ordudan bir albayın kurban gittiği Kapı cinayeti üzerine bir şey bilip bilmediklerini sormuştu.

Atıldıkları odayı kirli bir fener aydınlatmaktaydı, sanki sualtı gözlüklerinden belirsiz bir ışık sızıyordu. Neredeydi o öteberi? Duvar neredeydi? Bir kaplanın ağzından daha tehlikeli olan şu tüfeklik, tabanca mermileriyle dolu şu polis palaskası neredeydi?

Beklenmedik yanıt, sorgu yargıcını sandalyesinden zıplatmıştı:

“Bana gerçeği söyleyeceksiniz...” diye haykırdı; önündeki yazı masasına gök gibi gürleyen bir yumruk indirdi; miyop gözlüğünün ardındaki kertenkele bakışlı gözleri alabildiğine açıldı.

Birbirinin ardı sıra hepsi de cinayeti Pelele'nin işlediğini yineleyip gözleriyle gördükleri cinayetin ayrıntılarını titrek sesleriyle anlattılar.

Yargıcın bir işareti üzerine, kapıdan kulak kabartarak dinlemekte olan polisler içeri dalıp dilencilere iyi bir dayak çektiler. Sonra hepsini yıkık bir odaya soktular. Tavandaki ana kirişten güçlkle görülen uzun bir halat sarmaktaydı.

“Katil Aptal'dı...” diye bağırıldı ilk işkence edilen; gerçeği söyleyip işkenceden kurtulmak istedi. “Bayım, katil Aptal'dı... Tanrı inandırınsın ki Aptal'dı. Aptal'dı. Pelele'ydi. Pelele...”

“Sana böyle söyle diye öğrettiler ama bana yalan sökmez. Ya ölüm ya da gerçek... Anladın mı şimdi? İşıtıyor musun? Bilmiyorsan işit de anla...”

Yargıcın sesi bahtsızın kulaklarında durmadan akan kan gibi yitip gidiyordu; başparmaklarından asılmıştı, ayaklarını yere değdiremiyor, haykırıyordu:

“Aptal’dı katil, Aptal’dı... Aptal’dı... Aptal’dı, Aptal’dı. Aptal’dı... Katil Aptal’dı...”

“Yalan...” diyen yargıç, kısa bir aradan sonra sürdürdü, “yalan, yalan söylüyorsun alçak herif... Albay Jose Parrales Sonrienteyi kimin öldürdüğünü söyleyeyim mi sana, söyleyeyim mi? İnkâr edebilir misin? General Eusebio Canales ile Avukat Carvajal...”

Buz gibi bir sessizlik izledi bu sözleri; sonra... bir inilti, bir inilti daha ve sonunda da bir “evet”... Halat çözülünce, Viuda bilinçsiz olarak yüzüstü yere yuvarlandı. Terden, gözyaşından ıslanmış melez yanakları yağmur yemiş kömürü andırıyordu. Arkadaşları soru yağmuru altında, polisin yedirdiği zehirle sokakta ölüp giden köpekler gibi titriyordu. Hepsi doğruladı yargıcın sözlerini; yalnız Mosco boyun eğmedi. Suratında bir korku ve tiksinti havası vardı. Onu parmaklarından astılar, çünkü yerden, yarı yarıya gömülmüş gibi durduğu döşemeden, bütün bacağı olmayanlar gibi yarı gömülü durduğu yerden, yalnızca Aptal’ın sorumlu olduğu bir cinayeti başkalarının üzerine yıkmak için arkadaşlarının yalan söylediğini haykırmıştı.

“Sorumlu mu?” diye bağırdı yargıç. “Bir aptalın sorumlu olduğunu nasıl ağza alırsın? Şu yalana da bak... Yargı yükümlülüğü olmayan biri suçlu ha...”

Bir polis kadını sesiyle, “Dövelim onu!” diye bağırdı. Bir başkası suratına bir değnek indirdi.

Kırbaç Mosco’nun yanaklarından geçerken yargıç, “Gerçeği söyle!” diye bağırdı. “Ya gerçeği söylersin ya da bütün gece burada asılı kalırsın...”

“Kör olduğumu görmüyor musunuz?”

“Katilin Pelele olmadığını söyle...”

“Katil o, ben doğru konuşurum, korkak değilim...”

İki kez şaklayan kırbaç dudaklarından kan getirdi...

“Körsün, söz dinle; söyle gerçeği hadi, arkadaşların gibi sen de kabul et...”

“Evet,” diye kekeledi Mosco sönmeye yüz tutmuş sesiyle; yargıç kazandığını sanmıştı. “Evet, o yarma Pelele’ydi katil...”

“Ahmak herif...”

Küfür, artık hiçbir şey duymayacak olan yarım insanın kulaklarında yitip gitti. Halat çözülünce Mosco kırılmış bir sarkacın kolu gibi yere düştü.

Yargıç cesedin yanından geçerken, “Alçak ihtiyar, senin verdiği ifadenin yararı yoktu zaten, kördün!” diye bağırdı.

Sonra yargıç, iki sıska atın çektiği, fenerleri ölü gözleri gibi ışılan bir arabayla, davanın ilk sonuçlarını bildirmek üzere Başkan’a gitti. Polis, Mosco’yu mezarlığa giden bir çöp arabasına attı. Horozlar ötmeye başlamıştı. Salıverilen dilenciler caddelerde yeniden ortaya çıktılar. Sağır dilsiz korkudan ağlıyordu; çünkü çocuğun kımıldadığını duyuyordu karnında...